

ілактики правопорушень. Крім того, на базі цієї Конвенції МВС України може розробити концепцію співробітництва правоохоронних органів України і держав – членів ЄС у сфері профілактики і попередження дорожньо-транспортних пригод.

Співробітництво в сфері дорожнього руху між Україною і ЄС сьогодні вже має серйозну правову основу, однак для більш глибокого і плідного співробітництва Україні необхідно вжити більш рішучих заходів щодо приведення національного законодавства в сфері дорожнього руху у відповідність до європейських стандартів.

Список літератури:

1. Урядовий кур'єр. – 2000. – № 76. – 25 квітня. 2. Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 10. – Ст. 137; 1994. – № 10. – Ст. 45. 3. Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 46. – Ст. 617. 4. Оболонский А. В. Бюрократия и государство. – М., 1996. 5. Покровский И. Ф. Формирование правосознания личности (вопросы теории и практики). – Л.: Изд-во Ленинградского университета, 1972. 6. Урядовий кур'єр. – 1996. – № 127–128. – 11 липня. 7. Юридичний вісник України. – 2000. – № 21 (257). – 25-31 травня. 8. Собрание Постановлений Правительства СССР (отдел второй). – 1983. 9. Відомості Верховної Ради. – 2000. – № 13. – Ст. 116. 10. Відомості Верховної Ради. – 2000. – № 9. – Ст. 81; 2000. – № 9. – Ст. 82; 2000. – № 9. – Ст. 83. 11. Відомості Верховної Ради. – 2000. – № 13. – Ст. 112; 2000. – № 13. – Ст. 113. 12. Відомості Верховної Ради. – 2000. – № 25. – Ст. 204; 2000. – № 25. – Ст. 205. 13. Гудериев Х. С. Законность и профилактика правонарушений (теоретико-правовой анализ): Автореф. дис. . доктора юрид.наук. – СПб., 1998. 14. Сборник документов Совета Европы в области защиты прав человека и борьбы с преступностью. – М.: СПАРК, 1998. 15. Соколов Н.Я. Профессиональное сознание юристов. – М.: Наука, 1988.

Надійшла до редколегії 10.10.2000

*Р.Ю. Савонюк,
нач. каф. кримінально-правових дисциплін
Кримського факультету Ун-ту внутр. справ*

Про деякі загальні положення та статус слідчого як суб'єкта доказування в проекті КПК України 2000 р.

Проект Кримінально-процесуального кодексу України 2000 р. багато в чому якісно відрізняється від попередніх, наприклад, КПК зразка 1996 р., що свідчить про плідну працю робочої групи, а також вклад вчених-фахівців та юристів-практиків [1]. Разом з тим, деякі загальні положення цього проекту, а також повноваження слідчого, як суб'єкта доказування, можуть бути, на наш погляд, доповнені та уточнені.

Насамперед, мають важливе значення, а тому потребують чіткого визначення завдання кримінально-процесуального законодавства, що в свою чергу, визначає його зміст, сутність та спрямованість, допомагає визначити мету доказування у кримінальних справах. Так, серед завдань (ст. 1 проекту КПК) є сумнівним включення положення про “справедливість покарання”. Покарання повинно бути законним та обгрунтованим, тому пункт 1 ст. 1 проекту КПК пропонуємо викласти як: 1) регулювання законодавчого порядку встановлення осіб, які вчинили чи причетні до вчинення злочину, забезпечення відповідно до закону їх притягнення до відповідальності.

Свого часу для уточнення діючого законодавства нами було запропоновано визначення завдань кримінального судочинства як: “організацію розкриття злочинів, розслідування та вирішення кримінальних справ при дотриманні прав і законних інтересів усіх його учасників на підставі правильного застосування закону” [2].

Провадження у кримінальних справах повинно визначатися тільки законом, тому в усіх трьох частинах ст. 2 проекту КПК слова “нормативно-правові акти” необхідно замінити на “закони”.

У розділі третьому проекту КПК, на наш погляд, не достатньо, з огляду на його виключну роль у здійсненні правосуддя, регламентовано повноваження суду як суб’єкта кримінального процесу. Разом з тим, до цієї глави (ст. 22 та 23) включені положення про здійснення правосуддя тільки судом і незалежність суддів, підкорення їх тільки закону. На нашу думку, ці важливі положення належать до засади кримінального судочинства, а тому їх слід включити до глави другої проекту КПК (відповідно, пп. 12 та 13).

Головною діючою особою у здійсненні доказування в досудовому слідстві – є слідчий. На нього покладено завдання всебічного, повного та об’єктивного розслідування кримінальної справи, при цьому слідчий особисто відповідальний за законність, своєчасність та якість розслідування. Ось чому слідчому необхідно надати більш широкі повноваження, які б дозволяли йому процесуально самостійно і незалежно виконувати вказані завдання.

По-перше, більш повного, на нашу думку, потребує роз’яснення термін “слідчий” (п. 19 проекту КПК). Заслужують на увагу визначення, які запропонували вчені В.П. Бож’єв, К.Ф. Гуценко, В.М. Тертишник, а також автори підручника “Кримінальний процес України”, в яких не тільки вказано відомства, де є слідчі, а й розкрита функція слідчого та його призначення в кримінальному процесі [3, 4, 5, 6]. В Модельному КПК для держав-учасниць СНД (ч. 1 ст. 86), вказано, що слідчий є “державною посадовою особою, уповноваженою в межах своєї компетенції здійснювати попереднє розслідування кримінальної справи”. Пропонуємо визначення: “Слідчий” – призначена відповідно до закону посадова особа, яка діє на підставі наданих повноважень з метою вирішення зав-

дань кримінально-процесуального законодавства шляхом реалізації функції розслідування кримінальних справ.

По-друге, уточнення і доповнення вимагають положення ст. 29 проекту, де наведені повноваження слідчого. Їх може бути викладено в такій редакції:

п. 3. Слідчий – особисто відповідальний за своєчасне і законне провадження їм слідчих та процесуальних дій, а також за проведення розслідування і вирішення кримінальної справи;

п. 4. В разі незгоди слідчого з вказівками прокурора чи начальника слідчого підрозділу, слідчий має право письмово викласти свою незгоду в поданні до прокурора відповідного рівня, не зупиняючи розслідування справи;

п. 8. Будь-яке незаконне втручання в процесуальну діяльність слідчого тягне передбачену законом України відповідальність і є підставою для прийняття слідчим необхідних та своєчасних заходів протидії.

Крім того, вказану статтю проекту КПК, на нашу думку, необхідно доповнити й такими повноваженнями слідчого:

9. Забороняти учасникам розслідування розголошувати без його на те письмової згоди дані досудового слідства;

10. Вирішувати про необхідність та час внесення подання для усунення обставин, які сприяли вчиненню злочину;

11. Звертатися до судді, прокурора вищого рівня в разі відмови в одержанні рішення судді, санкції чи згоди прокурора для проведення відповідних процесуальних чи слідчих дій;

12. Вносити постанову про попереднє обвинувачення конкретної особи у вчиненні нею злочину;

13. Вносити подання прокурору відповідного рівня в разі незгоди з винесенням судом оправдального вироку чи ухвали про закриття розслідуваної слідчим кримінальної справи.

Крім того, до повноважень слідчого необхідно додати про його право на зносини у встановленому порядку з слідчими, правоохоронними органами та установами інших держав, коли цього вимагають інтереси розслідування кримінальної справи, яка перебуває в його провадженні [7].

Основними факторами, що в значній мірі впливають на роботу слідчих апаратів ОВС (де щорічно розслідується більш ніж 90 відсотків усіх кримінальних справ) за останні роки є: високий рівень злочинності, економічна нестабільність у державі, істотні недоліки правового регулювання суспільних відносин, подальший розмив професійного ядра слідчих підрозділів [8]. Усунення більшості з наведених детермінуючих факторів, не під силу окремому відомству, а тому потрібні більш радикальні зміни. Протягом багатьох років відомий вчений-процесуаліст М.М. Михеєнко послідовно обстоював ідею створення єдиного, самостійного і незалежного слідчого комітету [9]. Окремі по-

ложення цього проекту знайшли підтримку і в новому проекті (1999 року) Концепції судово-правової реформи в Україні [10]. У сучасних умовах, на наш погляд, більш нагальною є необхідність створення самостійного **Державного департаменту розслідувань**, що у практичному плані вимагає відповідного економічного розрахунку та можливо проведення правового експерименту для вирішення цієї проблеми в окремому регіоні, наприклад, в місті Києві чи Криму.

Статтю 45 проекту КПК, з урахуванням рішення Конституційного Суду України від 16 листопада 2000 р. доцільно викласти в такій редакції:

1. Захисником є особа, яка обрана підозрюваним, обвинуваченим, підсудним, засудженим, виправданим чи їх родичами, для захисту прав і законних інтересів вказаних суб'єктів кримінального процесу та надання їм іншої юридичної допомоги у зв'язку з порушенням, розслідуванням кримінальної справи та їх розглядом у суді.

2. В якості захисника допускаються особи, які мають вищу юридичну освіту, відповідний стаж адвокатської чи викладацької роботи в вищому юридичному учбовому закладі.

Частину другу ст. 65 проекту "Понятий" вважаємо за необхідне доповнити словами: "Про доцільність залучення понятих в тих випадках, коли провадження слідчої дії закріплено за допомогою технічних засобів, вирішує слідчий". Частину третю ст. 65 проекту доповнити пунктом 5: про забезпечення особистої безпеки понятого у зв'язку з його участю у проведенні слідчих дій.

Більш точною нам уявляється така назва статті 112 "Затримання особи за підозрою у вчиненні нею злочину". Крім того, слід усунути неясність, що виникає після ознайомлення із назвою та змістом ст. 34 проекту "Підозрюваний" та ст. 173 проекту "Запідозрений". Можливо замість терміну "запідозрений" слід ввести термін "затриманий", вказавши, що строк затримання не може перевищувати трьох годин з моменту доставлення особи до слідчого, органу дізнання, прокурора, суду. При такому підході вибудовується логічний ланцюг еволюції статусу особи в кримінальному процесі при вчиненні нею злочину: Затриманий – Підозрюваний – Обвинувачений – Підсудний – Засуджений чи Виправданий. Разом з тим, в досудовому слідстві доцільно ввести термін "Підслідний", який, в нашому розумінні, репрезентує становище, процесуальний статус особи: а) відносно якої порушено кримінальну справу; б) обрано запобіжний захід; в) відібрано зобов'язання з'являтися за викликом слідчого, органу дізнання, прокурора, суду; г) винесено постанову про попереднє обвинувачення.

Обставини, що складають предмет доказування в кримінальній справі (ст. 131 проекту КПК) вважаємо за необхідне викласти в такій редакції:

1) відсутність чи наявність передбачених кримінальним законом

України ознак і складу злочину, час, місце, спосіб та інші, передбачені законом обставини його вчинення;

2) обставини, з яких злочин, чи замах на його вчинення не було доведено до кінця;

3) обставини, які виключають провадження у справі;

4) винуватість особи у вчиненні нею злочину, форма вини, а також мотив і мета злочину, в передбачених законом випадках;

5) вид, розмір і тяжкість шкоди, яку заподіяно злочином;

6) обставини, які характеризують особу підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, роль кожного із співучасників при вчиненні злочину групою осіб;

7) розмір втрат на стаціонарне лікування потерпілого від злочину, а також на лікування особи, яка вчинила злочин, якщо при цьому їй було заподіяно ушкодження;

8) обставини, які пом'якшують, обтяжують чи виключають кримінальну відповідальність особи, а також обставини, які підтверджують або спростовують доводи і заяви зацікавлених у справі осіб;

9) обставини, які сприяли вчиненню злочину.

Статтю 139 проекту “Обов’язок і законність доказування” слід доповнити частиною третьою: “При необхідності вказані посадові особи та суд мають право притягнути для участі у доказуванні будь-яких осіб, якщо це не порушує конституційних прав людини і не суперечить інтересам суб’єктів кримінального процесу” та частиною четвертою: “Метою доказування – є встановлення об’єктивної істини у кримінальній справі”.

Ці та інші доповнення й уточнення до проекту КПК-2000 нам уявляються важливими і необхідними з огляду на те, що Кримінально-процесуальний кодекс є головним інструментом визначення та забезпечення належного порядку провадження з кримінальних справ.

Список літератури:

1. Проект Кримінально-процесуального кодексу України (станом на 1 березня 2000 року), підготовлений робочою групою Кабінету міністрів України. – К., 2000 (далі – проект КПК). 2. Бурмістров В.А., Савонюк Р.Е. Правовая реформа и вопросы уголовного судопроизводства // Материалы II Украинской научно-практической конференции “Студент и преподаватель”. – Симферополь, 1996. – С. 51; Савонюк Р.Е. О цели уголовно-процессуального доказывания и задачах уголовно-процессуального законодательства // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ. – 1999. – № 1. – С. 37–48. 3. Советский уголовный процесс. / Под ред. В.П. Божьева. – М., 1990. – С. 45; Уголовный процесс. Общая часть / Под ред. В.П. Божьева – М., 1996. – С. 83. 4. Уголовный процесс / Под ред. К.Ф. Гуценко – М., 1996. – С. 66. 5. Тертышник В.М. Уголовный процесс. – Харьков. 1999. – С. 56. 6. Михеенко М.М., Нор В.Т., Шибіко В.П. Кримінальний процес України. – К., 1999. – С. 66. 7. Савонюк Р.Ю. Слідчий, його роль та деякі повноваження в кримінальному процесі //

Вісник Запорізького юридичного інституту. – 1998. – № 1. – С. 142. 8. Криміногенна ситуація в Україні: оцінка, тенденції, проблеми (звіт МВС 1997 р.). – К., 1998. – С. 52. 9. Михеєнко М.М. Проблеми розвитку кримінального процесу в Україні. Вибрані твори. – К., 1999. – С. 152, 177. 10. Хоцький М. Новий проект Концепції судово-правової реформи // Право України. – 2000. – № 1. – С. 41-42.

Надійшла до редколегії 19.11.2000

*Л.С. Анохіна,
викладач каф. адміністративно- і цивільно-правових дисциплін
Кримського факультету Ун-ту внутр. справ*

Проблеми формування адміністративної юстиції в Україні

Проведення в Україні адміністративно-правової реформи передбачає створення системи адміністративної юстиції. Побудова української державності здійснюється в напрямку створення цивілізованих, демократичних інститутів, які призначені утвердити правове положення особистості в суспільстві. Одним з таких інститутів може стати адміністративне правосуддя – система адміністративної юстиції України.

В Україні можливість судового захисту прав громадян проголошена в Конституції. Згідно ст. 55 Конституції України права і свободи людини захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій та бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових та службових осіб. З цього випливає, що в Україні на конституційному рівні закріплюється існування адміністративного правосуддя, яке свідчить про демократичність держави, про пріоритет прав і свобод людини. Вживання законодавцем терміну “кожен”, говорить про те, що можливість судового захисту розповсюджується на всіх фізичних осіб: громадян України, іноземців та осіб без громадянства.

Найзагальніші параметри інституту адміністративної юстиції України закладені в концепції судово-правової реформи в Україні. Вказана концепція передбачає адміністративне судочинство, метою якого є розгляд спорів між громадянином та органом державного управління. На районному рівні вводяться адміністративні судді, які організаційно входять в склад районних (міських) судів. В обласних судах утворюються судові колегії як суди першої та апеляційної інстанції. У Верховному Суді України діє колегія в адміністративних справах як суд апеляційної та касаційної інстанції. У ході судової реформи суди по адміністративним справам виділяються в окрему систему [1]. Таким чином, дана Концепція закладає основи формування адміністративної юстиції в рамках